

Historiografia d'Al-Andalus

Parèntesi o continuïtat

Guió de l'exposició oral

És imprescindible a l'actualitat, que un historiador no només es fixi en les dades a l'hora d'estudiar el passat. Quan llegim una font, la pregunta què, no és la única que a l'historiador li ha de suscitar, sinó també, perquè. Perquè la font diu el que diu? Tots coneixem una dita que explica que la història l'escriuen els vençuts, i encara que no creiem en aquesta, hem de tenir en compte que les fonts no són mia, o potser gairebé mai, objectives. Si a més a més, estem parlant de fonts secundàries, això encara ho hem de tenir més present.

Al-Andalus representa dins la història de la Península Ibèrica, que no Espanya, un clar exemple. Encara avui, la idea que tots tenim present quan parlem d'aquesta formació política, si és que podem considerar-la com una sola formació, impossible, és de un parèntesi dins de la història, un període en que els Espanyols, o Ibèrics, van ser envaïts i van haver de recuperar les seves terres, associant clarament els estats posteriors a 1492 als anteriors a 711, i deixant 800 anys d'història com un simple espai de transició, sense adonar-nos de que parlem d'un període molt més gran que el que va des de 1492 fins a l'actualitat. Així deslegitimem i legitimem a la nostra voluntat unes formacions polítiques i socials, properes o llunyanes als nostres fins, això sí, actuals.

Al-Andalus, representa per a molts historiadors de moltes èpoques diferents l'enemic, l'anti-Espanya, l'invasor, l'element que s'havia d'expulsar del territori. És fàcil identificar-se amb la figura dels reconqueridors, que la mateixa paraula explica, tornen a recuperar la terra que ja era seva. Així doncs, els musulmans que vivien a la península, eren tots estrangers, encara que fes vuit segles que haguessin arribat. Aquesta visió ja xoca frontalment amb el fet, demostrat i conegut des del principi, de que existia població cristiana dins aquestes formacions polítiques. Aquesta població cristiana no és res més que població hispano-romana, o goda, anterior al 711 que mantenen la seva religió. També desmenteix aquesta visió de ruptura amb el període anterior, el mapa de bisbats de l'època, que es manté invariable davant la política de tolerància del califat, i contrasta amb el fet de que fossin els cristians del nord, els que no estaven dins d'Al-Andalus, els que el canvien per conveniència política.

Un bon exemple de la continuïtat que representa, a certs nivells, esclar, el període andalusí a la península, el pot representar una família governant de la zona del Baix Ebre, els Banu Qasi. Avui coneixem molt més sobre aquest clan que pertany a l'elit governant de Tudela, Saragossa i les terres que segueixen l'Ebre fins la seva desembocadura. De fet, cada cop apareix més literatura sobre alguns dels seus personatges més coneguts. Aquest clan, de religió musulmana, eren en realitat antics conversos, mudèjars. El seu propi nom, Banu (família) Qasi (Casius) destaca el seu origen no àrab. Actualment sabem que eren descendents d'una família que ja pertanyia a l'elit de la zona en època visigoda, fortament arrelada a la majoria de població hispano-romana de la zona.¹ Aquest exemple ens mostra com una elit anterior a la invasió, es manté a través del pacte amb els nousvinguts. L'exemple no és ni molt menys únic. El conegut cas del casament de la vídua de Roderic, Egilona, amb Abd-al-Asis, que durant molts anys s'ha mostrat com una vexació, també és un exemple clar de la política de pacte amb elits i la societat en general a la península.

Així doncs, tenint tants, i des de fa tant de temps, exemples i dades que ens mostren el continuïsmes relatiu que representa la societat andalusina, perquè ens ha arribat una visió de trencament, de trauma històric per a la societat hispana?

Com apuntàvem a l'inici, la història s'ha construït molt sovint amb objectius polítics del present. Cal repassar la realitat política dels períodes en que els historiadors han escrit, per entendre el que han escrit i sobretot, perquè ho han escrit. Si fem un breu repàs ens adonarem de seguida de l'origen d'algun dels tòpics que tots hem sentit sobre Al-Andalus.

Durant l'època de la Monarquia dels Àustries, hi ha dos elements que localitzem de seguida en el discurs dels historiadors, la justificació de la monarquia i la religió. Al-Andalus és vista com un càstig diví al regne Got, que havia caigut en desgràcia pels seus pecats. Els infidels són invasors, peons enviats per Déu com a càstig. Dins la providència divina ja estava planificat el sorgiment de Pelai com a líder i tot el procés de la reconquesta. Així, és voluntat divina el règim de la monarquia catòlica, legitimada per el procés que s'ha dut a terme durant vuit segles i que ha purgat la península dels seus pecats. És curiós que la monarquia i el catolicisme siguin les dues característiques que legitimen i configuren l'amalgama de territoris que pertanyien als Àustries.

La Il·lustració del segle XVIII afegeix matisos i elimina algunes de les idees anteriors. No es justifica la invasió per voluntat divina, sinó per factors socials i polítics, però sense abandonar la visió d'estrangers que es tenia sobre aquest poble. Els musulmans són un poble estrangers que

---

¹ Lorenzo Jiménez (2010)

s'apropia de la terra dels espanyols. Aquesta visió culminarà al segle XIX, especialment a finals de segle. Autors com Eduardo Saavedra anomenen la invasió àrab com “la gran catàstrofe nacional del siglo VIII”² identificant plenament el regle visigot amb la unió política d'Espanya. Aquests adjectius no són gratuïts, i ens hi hem de fixar molt. Catàstrofe nacional és un matis molt important si tenim en compte la realitat política de l'autor, i especialment l'objectiu polític de la seva obra. Aquesta està inclosa en el volum *Història de España* de Cànovas del Castillo, president de l'estat Espanyol en diversos períodes des de 1976 fins al seu assassinat a finals de segle. Aquest home és un dels principals impulsors de la creació de l'estat Liberal espanyol. Els seus actes polítics, la creació de la constitució, del Congrés i del Senat, el sistema d'alternança, etc no són diferents d'aquesta producció. L'objectiu; institucionalitzar una història comú a l'estat, una història a mida, que justifiqui les carecterístiques de l'estat liberal que s'està construint a Espanya. Un estat unit i centralista, segons aquests autors ja des de temps dels Reis Catòlics, igual que ho havia estat en època visigoda, catòlic, monàrquic, i perquè no, imperialista, amb objectius a les terres musulmanes de l'Àfrica.

En conclusió, la història d'Al-Andalus sempre s'ha construït a través de la realitat dels propis autors, destacant el fenomen religiós quan el catolicisme era l'element constituent d'aquesta realitat, i passant als elements ètnics i sobretot polítics, quan aquests eren els elements amb els que s'estava construint la nova realitat.³

---

2 Saavedra Fajardo (1892)

3 Ríos Saloma (2012)

Bibliografía

RÍOS SALOMA, MARTÍN; El 711 en la historiografía moderna y contemporánea (s. XVI-XIX).

Anales de Historia del Arte. 2012

MARÍN, MANUELA; Al-Andalus/España, Historiografías en contraste. Ed. Casa de Velázquez.

2009

LORENZO JIMÉNEZ, JESÚS; La Dawla de los Banū Qasī : origen, auge y caída de una dinastía muladí en la frontera superior de Al-Andalus. 2010

SAAVEDRA FAJARDO, EDUARDO, Invasión de los árabes en España. *Dins de* Historia de España. 1892